

Людмила Гапонова

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри гуманітарної підготовки, філософії та
митної ідентифікації культурних цінностей,
(Університет митної справи та фінансів)*

ПРОФЕСІОНАЛІЗМИ В УКРАЇНСЬКІЙ КРИМІНАЛІСТИЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Професіоналізмами є слова й звороти мовлення, характерні для мови людей певних професій. Оскільки професіоналізми вживають на позначення певних понять лише у сфері тієї чи іншої професії, ремесла, промислу, вони не завжди відповідають нормам літературної мови.

На відміну від термінів, професіоналізми не мають чіткого наукового визначення й не становлять цілісної системи. Якщо терміни – це, як правило, абстрактні поняття, то професіоналізми – конкретні, тому що детально диференціюють ті предмети, дії, якості, що безпосередньо пов'язані зі сферою діяльності відповідної професії. Здебільшого професіоналізми застосовуються в усному неофіційному мовленні людей певного фаху. Виконуючи важливу номінативно-комунікативну функцію, вони точно називають деталь виробу, ланку технологічного процесу чи певне поняття й у такий спосіб сприяють кращому взаєморозумінню. У писемній мові професіоналізм вживають у виданнях, призначених для фахівців (буклетах, інструкціях, порадах) [2].

В українській криміналістичній термінології професіоналізмами є слова загальнолітературної мови, вжиті у специфічному значенні: *пушка* – будь-яка стрілецька зброя, модель якої ще не визначено; *гастролер* – почерк злочинця; *лимонка* – оборонна граната; *лялька* – предмет, використовуваний при шахрайстві, зовнішньо схожий на запропонований. Як правило, це *лялька грошова* – пачка паперу, нарізаного за форматом грошей, зверху і знизу якої лежать справжні купюри. Наприклад: «За допомогою системи моніторингу та грошової ляльки від GPSavto, в будь-який для вас зручний час, Ви будете знати місцезнаходження своїх грошових заощаджень» [4]. *Жучок* – пристрій для прослуховування. Наприклад: «Ці пристрої для прихованого шпигунства називають жучками саме через мініатюрні розміри, а також вміння бути невидимими в різних місцях інтер'єру, техніки або будівельних конструкцій» [5]. *Зілля* – рослини, що мають наркотичну або отруйну дію. Наприклад: «Під час затримання у наркоділків було вилучено певну кількість смертоносного зілля» [1, с. 6]. *Легенда* – змодельована версія подій і послідовності фактів з певною метою. Наприклад: «Зокрема відпрацьовувались легенди щодо захоплення місцевого автовокзалу, методи визволення заручників і знешкодження зловмисників» [1, с. 6]. *Калаш* – загальна назва всіх моделей зброї автомата М. Калашникова. Наприклад: «Кожен має право на «Калаш» – огляд карабінів на базі АК» [5].

Зокрема мовознавець О.Д. Пономарів зазначав, що «найбільше інформації професіоналізми мають тоді, коли ними користуються фахівці. У газеті зловживати такою лексикою не можна, оскільки вона потребує численних пояснень. ... При надмірному захопленні професійною лексикою в газеті читач муситиме докладати багато зусиль до того, щоб її зрозуміти, а це суперечить призначенню й ролі газети, тому в газеті, як правило, вживають ті професіоналізми, що ввійшли в загальнонародну мову, а також ті, що зрозумілі з контексту» [3, с. 99].

З огляду на зазначене, варто зауважити, що на відміну від усного фахового мовлення, у писемному спілкуванні вживання професіоналізмів небажане. Знання мови професії підвищує ефективність праці, допомагає краще орієнтуватися в слідчих ситуаціях, діях та в безпосередніх ділових контактах і є одним з основних компонентів професійної підготовки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон і порядок : «І слідчий, і криміналіст...»: розмова з заступником міністра МВС України П.В. Колядою : [розмову вів Юрій Сахно]. *Урядовий кур'єр*. 2006. № 124 (3289). 7 липня. С. 6.
2. Зубков М. Сучасна українська ділова мова. 2-ге вид., доп. / М. Зубков. Харків : Торсинг, 2002. 448 с.
3. Пономарів О.Д. Стилїстика сучасної української мови: підручн. 3-те вид перероб. и доп. Тернопіль : Навч. книга – Богдан, 2000. 248 с.
4. Грошова лялька з gps модулем (жучком) на варті ваших грошей. Електронний ресурс. Режим доступу : <https://gpsavto.com/articles/groshova-lyalka-z-gps-modulem-zhuchkom-na-varti-vashikh-groshej> (дата звернення – 23.04.2023).
5. Як виглядають жучки прослуховування? Електронний ресурс. Режим доступу : <https://tscm.com.ua/blog/see-bugs-and-wiretaps> (дата звернення – 22.04.2023).
6. [Ukrainian Military Pages](http://www.ukrmilitary.com). 13 серпня 2019 р. Електронний ресурс. Режим доступу : <https://www.ukrmilitary.com/2019/08/kalashykov.html> (дата звернення – 22.04.2023).